

PATRIMONI DE QUI? per Ramon Rovira i Tobella, 2014

No parlarem del patrimoni arquitectònic, artístic o paisatgístic sinó d'un altre patrimoni que la humanitat ha generat des de fa mil·lennis: l'escrit, en una extensa diversitat de suports. En aquest cas farem un incís al patrimoni documental de Gelida i, en concret, el de la parròquia de Sant Pere de Gelida, que és el que es podria trobar més afectat de cara un futur i una solució presa.

L'altre fons important a Gelida és el que es conserva a l'Arxiu Històric Municipal de l'Ajuntament de Gelida (AHMGe) amb els cinc llibres del Comú (1644-1856).¹

El passat i origen del fons

A partir del concili de Trento (1545-1563) va entrar l'obligació de portar uns registres sacramentals dels baptismes, matrimonis i òbits.² Els mossens, a més de la redacció de la documentació eclesiàstica, actuaven de notaris des de temps medievals quasi fins a l'actualitat. Com a exemple dels fons notariais conservats a la parròquia de Gelida, tenim més de mil cinc-cents actes testamentaris (1424-1954) i més de tres-centes capitulacions matrimonials fins el 1739 a Gelida.

El fons de Sant Pere de Gelida consta d'una setantena pergamins del s. XIII al XVII.³ Aquest fons està arxivat amb una setantena de capses i alguns llibres impresos solts. Abunden els sacramentals,⁴ notariais, confraries, llicències, èpoques, debitoris, procures, capbreus, censals, compres, vendes, plets, consuetes, comptes, llevadors, correspondència eclesiàstica i comunal, expedients religiosos... El fons notarial compta amb tretze manuals i diversos plecs des del s. XV fins al XIX. El fons del Comú (Ajuntament) de les reunions del comú, de les eleccions dels jurats (avui anomenats regidors), de la cort del batlle, la botiga del blat... Tot aquest fons documental eclesiàstic, notarial i comunal ocupen més de deu metres lineals.

Aquests fons han estat tractats per diversos rectors bo i fent registres dels documents i un inventari fet als voltants del 1800.⁵ Un dels darrers rectors de Gelida, mossèn Jaume Duch i Fumadó (1986-1991), durant la seva curta estada a Gelida, va iniciar una reordenació dels fons que l'autor d'aquest article⁶ va prosseguir amb la llicència del rector Isidre Gras i Civit (1991-2014). En l'actualitat estan inventariades i indexades un total de disset capses dels fons notariais⁷ i cinquanta-tres més que corresponen a les tres tipologies exposades anteriorment, també inventariades d'una manera general.

Les vicissituds

La conservació, en alguns moments, ha perillat. En l'època de la darrera Guerra Civil, sortosament es va salvar gràcies a dos gelidencs que aleshores recopilaven els seus avantpassats (els germans Jaume i Antoni Llopart i Voltà, de cal Magdaló) i van creure, encertadament, que calia salvar la documentació. Va ser quan van demanar al seu amic, l'agutzil Martí Planes i Gras, que els ajudés a salvar-lo. Tots tres van fer el salvament en una nit ensacant tota la documentació que va ésser duta a casa d'un particular, segons alguns, i segons uns altres en algun lloc amagat de l'Ajuntament de Gelida fins al final de la

Guerra Civil. Sabem que alguna documentació es va cremar. Els germans Llopart van preparar una pila de llibres d'un oncle seu que era jesuïta, a la vinya, i van cremar tot un munt de llibres impresos de religió i una part de les llibretes de compliment pasqual dels segles XIX i XX. Així van convèncer els revolucionaris que els fons de l'església havien estat cremats. La casa rectoral va ésser convertida en residència de la FAI.⁸ Passada la Guerra va ésser restituit tot el fons a la rectoria.

Els fons sacramentals de Gelida han estat tractats per historiadors en diferents aspectes: demogràfic, genealògic, malalties i causes de mort... I així ha de seguir. Els fons tenen poques llacunes des del 1562 fins a l'actualitat, tret dels d'algunes èpoques que no s'han conservat els registres per oblit de passar-ho en net, per malaltia del mossèn o per causa de guerres. Les llacunes les podem trobar en els matrimonis del 1580 al 1629⁹ que són incompletes, a la dècada del 1730 al 1740 manquen partides perquè no es van anotar. Durant els anys 1840-1843, per malaltia del mossèn, trobem baptismes anotats a Castellví de Rosanes, els anys 1873-1874, tercera guerra Carlina, trobem anotacions de partides a Martorell i en la darrera guerra un buit que després en part es va reparar. No són aquests els únics casos en què es troben partides en poblacions properes, sinó que també en podem trobar d'una manera casual o accidental de baptisme o de mort. Un altre aspecte és que en els darrers decennis la minva dels actes religiosos han estat suplerts pels actes civils pel que fa a naixements, matrimonis i defuncions.

La conservació i la divulgació. El present i el futur

En la darrera aportació s'observava el fet palès de la poca utilització dels actes religiosos en aquests darrers decennis i del fet que ens haurem de refiar cada vegada més del Registre Civil que es va crear a partir del 1870¹⁰ i que es conserva al Jutjat de Pau de Gelida. Els qui investiguem veurem minvat el camp de recerca. Tot i que podria semblar una duplicitat, no ho és, ja que els registres eclesiàstics i civils aporten dades que es poden contrastar o completar. Una altra consideració és que cada cop es fa més patent la manca de disponibilitat per poder accedir als fons conservats en diferents parròquies.

Els temps canvien i ja fa uns quants anys que es van començar a microfilmjar molts fons de tot tipus i es penjen a Internet. Cada cop es poden consultar més fons a Internet microfilmats o digitalitzats. A continuació n'exposem alguns exemples.

Des de fa decennis, l'Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies (Església Mormona) i, en concret, FamilySearch,¹¹ una organització separada, han estat i estan microfilmant tots els fons, eclesiàstics, notariais i municipals del món.¹² FamilySearch ha fet, i fa, convenis amb algunes diòcesis, municipis o la Generalitat de Catalunya i així es permet digitalitzar i penjar fons a Internet per a la consulta pública. FamilySearch ha penjat a Internet tots els fons conservats de la Diòcesi de Girona. L'AHAT¹³ està penjant a Internet els fons parroquials i altres fons, de l'Arquebisbat de Tarragona mitjançant petits mecenatges públics o privats. Al País Basc¹⁴ tenen tots els fons eclesiàstics indexats i penjats a Internet... En molts casos es pot imprimir el document i en altres casos cal demanar-ne fotocòpia de l'original pagant una quantitat assumible. Així, podríem continuar en altres fons de tot l'Estat espanyol que

podem cercar en el portal PARES¹⁵ del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, de municipis o centres d'estudis que han penjat fons de diversa índole.

El recentment creat bisbat de Sant Feliu de Llobregat on hi ha l'Arxiu Històric Diocesà de St. Feliu¹⁶ es troba ara en fase de recollida de fons de diverses parròquies on no hi ha mossèn resident o fons de parròquies que es troben en una situació preocupant de conservació i de seguretat. Els fons ingressats passen pel sanejament, la conservació i la catalogació. En un futur es digitalitzaran i es penjaran a Internet. Aquesta és una bona línia d'actuació i el camí que cal seguir.

En altres països estrangers ens porten anys d'avantatge en la concentració de fons en un sol arxiu, com per exemple els arxius departamentals¹⁷ de França. Aquesta concentració de fons permet a l'investigador de no fer un pelegrinatge itinerant, dificultós i costós i, a més estalvia temps i economia.

Els gelidencs tenim la sort de tenir aquest patrimoni. La situació actual no era gens bona i calia prendre una acció amb vista a conservar el fons d'una manera més òptima, amb una seguretat i una consulta més bones. Aquestes millors condicions les ofereix un arxiu i per això s'ha signat un document de cessió entre el mossèn de Gelida, Rafael Maroto, i el bisbat de Sant Feliu per a l'ingrés d'aquest fons parroquial de Sant Pere de Gelida. La titularitat serà sempre de la parròquia de St. Pere de Gelida. El trasllat a l'Arxiu Històric Diocesà de Sant Feliu de Llobregat (AHDSF) es va fer el 10 d'abril de 2014. Un cop sanejat i inventariat de nou estarà consultable per a tothom en horaris establerts de l'Arxiu.

I, em demano, patrimoni de qui? Doncs de tothom, siguin gelidenc o no gelidencs.

- 1 AHMGe, <http://www.gelida.cat/index.php?tpl=arxiu&sec=402>
- 2 D'òbits se'n troben ja anteriorment sense continuïtat. Contem, a més, registres de confirmacions i llistats dels qui combregaven, o sigui de compliment de pasqual, que són una bona font per a la demografia local.
- 3 Hi ha dues llibretes en el fons de l'APG de transcripcions de 37 pergamins dels segles XIII i XIV. És un treball inacabat pel que fa als pergamins dels segles XV, XVI i XVII.
- 4 Són 33 llibres sacramentals: 16 de baptismes (1562-2013), 7 de matrimonis (1570-2012) i 10 d'òbits (1565-2013).
- 5 Existeix un índex que és de principis del s. XIX que conté relacionats més de mil documents (testaments i capítols matrimonials) que abracen de principis del segle XVI fins a principis del s. XIX. Existeixen altres índexs parcials del segle XIX i XX.
- 6 Web de Ramon Rovira i Tobella: <http://www.gelida.org/arxius.htm>
- 7 L'autor va realitzar uns índexs de més de dos mil documents i els índexs del primer llibre de matrimonis i els tres primers llibres de baptismes (1562-1744), fet els anys 1994-1996. La resta de capses inventariades 2013-14.
- 8 *"El martiri dels temples a la diòcesi de Barcelona (1936-1939)"*, p. 247. Josep M. Martí i Bonet amb la col·laboració de Joana Alarcón, Eduard Ribera i Francesc Tena.
- 9 Això es pot suplir, en part, amb els llibres d'esposalles del Deganat de Penedès i l'Oficialitat conservats a l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona i en la localització de capítols matrimonials als fons notariais.
- 1 0 Anteriorment existia, en alguns municipis, un registre municipal creat el 1840 que va ser l'antecedent del Registre Civil.
- 1 1 www.familysearch.org
- 1 2 <https://familysearch.org/search/image/index#uri=https://familysearch.org/records/collecti on/2015324/waypoints>
- 1 3 AHAT, Arxiu de l'Arquebisbat de Tarragona <http://www.ahat.cat/Principal/FonsDocumentals>
- 1 4 <http://dokuklik.snae.org/sacramentales.php>
- 1 5 <http://pares.mcu.es>
- 1 6 AHDSF. Al maig de 2014 hi ha ingressats prop d'una vintena de fons parroquials. <http://www.bisbatsantfeliu.cat/contingut.php?id=34>
- 1 7 <http://www.cg66.fr/55-les-archives-departementales.htm>

Armari de la rectoria de Gelida on es conservaven part dels fons.

Estat dels pergamins.

La responsable de l'Arxiu del Bisbat de St. Feliu signant el documents de la cessió.

Acomodant les capses i llibres per al seu trasllat a l'Arxiu.